

ERNEST GELLNERİN YAPISAL İSLAM ANALİZLERİNDE PREMODERN İSLAM MODELİ

*Dr. Bahlul Aliyev,
Türkiye Cumhuriyeti
İstanbul Gelişim Üniversitesi*

ANAHTAR KELİMELEER: yapısal İslam analizi, yüksek İslam, halk İslamı, müslüman toplum, premodern İslam biçimi.

AÇAR SÖZLƏR: struktural İslam analizi, yüksək İslam, xalq İslamı, müsəlman cəmiyyəti, premodern İslam.

KEY WORDS: structural analysis of Islam, high Islam, folk Islam, Muslim society, premodern Islam.

Giriş

Bu çalışmadaki amacımız, Gellner'in İslam dini ve İslam toplumu hakkındaki analiz ve değerlendirmelerini, Müslümanlara ilişkin gözlemlerini incelemektir. Özellikle felsefi konulu çalışmalarında Gellner'in din derken İslam dini ağırlıklı yaklaşımı ilginçtir.

Çalışmamız boyunca Gellner'in kendi eserlerini temel almakla birlikte konuyla ilgili farklı bilim adamlarının yorum ve eleştirilerinden de faydalandık. Ancak, Gellner'in görüşleri üzerine yazılmış olan önemli eserlerin hepsine ulaşma imkanımız olmadı. Bu, sözkonusu kaynakların çoğunlukla Batı Avrupa ülkelerinde çeşitli yayın organlarında yer almasıyla ilgilidir. Bununla beraber elimizdeki kaynakları en verimli şekilde kullanmaya çalıştık. Yararlandığımız kaynakların önemli kısmının İngilizce olması nedeniyle bir takım zorluklarla da karşılaştık. Soyut bir dil kullanan Gellner'in tercümanlar için de bir çetin ceviz olduğunu belirtmek burada yerine düşer. Yazar bilim literatürünün bilinen terimlerini kullanmaktan kaçınmış ve bunların yerine kendi yarattığı özgün terimler kullanmıştır. Bu da ister istemez anlama konusunda zorluklar çıkarıyor.

Antropolojiden İslam Sosyolojisine

Ernest Andre Gellner İslam Sosyolojisine en önemli katkılardan birini yapan bir bilim adamı kimi kendine yer edinmiştir. David Hume, İbn Haldun, Marshall Hodgson ve başkalarına dayanarak, tüm geçmiş ve halen mevcut olan Müslüman toplumlara genel bir yorum hedeflemiştir. Muslim Society ve diğer yazılarında Gellner, Müslüman toplumlarının sosyolojik analize yatkın olan değişmeyen özelliklerini tanımlar. İbn Haldun'un analizlerine dayanarak şehir ve kabile dini formları arasında bir dialekt sunar.

Gellner'in İslam analizleri Fas'ta yapılan antropolojik araştırmalarla başladı. Bu araştırmaların materyalleri üzerine Saints of the Atlas (1969) kitabını yazdı. Sonralar bu analizler Muslim Society (1981) kitabında sistematize edildi ve 1979 yılında İran Devriminin

başlattığı İslami dirilişle çakışması sayesinde ilgi toplamaya başladı. Daha önce 1950-60'larda seküler Arap milliyetçi devrimlerinin sahiplendiği marjinal fenomen sayılan Siyasal İslam, aniden uluslararası ün kazanmaya başladı. Gellner, böylece, sonralar bu beklenmedik yeni küresel fenomeni anlamak için yapılan ciddi anlamda tartışmalara katkı sağlamış oldu.

İslami toplumlar hakkında Gellner'in düşüncelerini anlamak için en iyi yol, onları iki kısma ayırmaktır; geleneksel hayatı tasvir etmesi ve onların modernizasyonu ve sanayileştirilmesi zamanı ortaya çıkan değişikliklere bakışı [1, s.121].

Burada karşımıza çıkan sorunun bir kısmı Gellner'in İslam modelinin onu geniş sosyal felsefe ve tarih teorisiyle birleştirmedikçe makul derecede idiyosenkratik görünmüyor olmasıdır. Bu onun normalde 'neo-oryantalistlerle' kıyaslanan düşüncelerinin neden alışılmadık şekilde İslam'a sempatik görünmesini sağlar. Bu da Gellner'in Plough, Sword and Book kitabında anlattığı gibi büyük tek tanrılı kurtuluşçu dinlere tek zincirli bilişsel çerçevede kalkınma açısından son derece olumlu bir rol yansıtır. Bu kitapta onun en önemli entelektüel katkısı şu iddiası sayılabilir:

“Tek, özel, kıskanç, sırlı ve oyma resimlerden hoşlanmayan ikonoklastik tanrı anlayışı belki de insan ırkının eğitiminde en çok belirleyici ve biçimlendirici etkenlerden biridir” [2, s.82].

Gellner'in entelektüel çabalarının bir kısmını Modernleşmeye İslami buluş potansiyelinin niçin hiçbir zaman yerine getirilmemesini açıklama teşkil eder. Açıklamaların bir kısmı Avrupa istisnasının faktörleri mucizevi şekilde birleştirdiğine Gellner'in inanması gerçeğinden ileri gelir. Daha önemlisi, Gellner 'en büyük İslam sosyoloğu' diye nitelendirdiği İbn Haldun'un önerdiği Modernleşme öncesi İslam cemiyetini en harika model olarak görür [2, s.16]. İbn Haldun'un sade modeli birbiriyle kesişmeyen iki güce esaslanır. Onlardan biri genellikle Yüksek İslami yazı kültürüne esaslanan şehirlerde kurulan siyasi merkezleşmiş devletler, diğeri genellikle kutsal abitler (yaşayan azizler), dini-batıl semboller, karmaşık ritüeller tarafından yürütülen, İslam'ın halk versiyonuna hitab eden kanunsuz ve devletsiz kabileler [3, s.352]. İbn Haldun'un modelindeki sorun sadece sosyal birlikler oluşturan kentleri değil, kabileleri de ele almasıydı. Burada siyasi değişim yalnız kabilelerin iç çatışmaları geçici olarak durdurup kökdendinci İslam etrafında birleştikleri ve dikatlerini şehir merkezli, sapsız idareci devlet elitlerinin devrilmesine yönelttiklerinde olur. Ve bu baş verdiğinde, çok yıllık sosyal ve dini cereyanlar birbirinden siyasi bağımsız şehirler ve kabilelerle birlikte kabileleri artık tamamen yozlaşmış yönetici elitleri devirmek için birleştiren yeni bir İslamcı canlanmanın dönüşüne kadar kendilerini yeniden ortaya koydular.

Politik gücün istikrarsızlığı, birleşmiş iki tehlike ile karşılaştığında periyodik olarak ortaya çıkmaktadır. Muhalif şehir vaizi, kutsal yasa adına dinsiz yöneticileri itham ederek yüzünü militan kabilelere yöneltiyor. Kabile üyeleri yasal uygulamalarına göre tanınmasalar bile, yine de şehrin üstün dini ve onun temsilcilerinden etkileniyorlar. Şehir vaizi ile militan kabilenin birleşimi evrede doğru zamana tesadüf ettiğinde çöküş ve parçalanma yoluyla yasanı zayıflatma zamanı yöneticilere karşı durup yeni güçlü bir hanedanlık kurabilir. Gellner'e göre, bu sürecin en önemli yakın örneği Arabistan Vahabileri'dir [4, s.155].

Premodern Toplumlarda İslam: Yüksek İslam ve Halk İslamı

Gellner'in analizleri bilindik noktaya başlıyor: İslam Hıristiyanlığın Kilise ve Devlet, dini ve seküler, İlahi yasa ve dünyevi yasa ayrımı hakta hiçbir şey bilmiyor. Tüm yasalar tanrısal yasadır, hukukçular ilahiyatçılarla eşittir, hatta dini kanunlar toplumun düzenlenmesini uygun şekilde bir bütün olarak tanımlıyor. Sadece Kilise ve Devlet ayrışması değil, burada aynı zamanda rahiplik ve ruhban sınıfı da yoktur. Bunların yerine din alimleri, müminlere yol göstermek için eğitilmiş hukukçu-ilahiyatçılar (ya da ülema) vardır. Dini bilgiye sahip olan herkes kendi-kendine yeterlidir. Bazıları bu dinin kadınlara muamelelerini unutsa da İslam, büyük dinler arasında en eşitlikçisidir.

Şöyle ki, Gellner'in dediği gibi, İslam büyük dinler arasında en "Protestan" olanıdır. Hıristiyanlıkta olduğu gibi İslam'da da inancın hem protestan, hem protestan olmayan biçimi görülebilir ve bu biçimler bir-biriyle savaş konumundalar: ancak, Hıristiyanlıkta Protestan olmayan inanç biçimi (hiyerarşik, ritüelci, ilahi yönü olan bir ruhban sınıfının olmasını talep eden) merkezi gelenek halindeyse, İslam'da bunun aksine, Protestan biçim nispeten daha periferik ve heterodokstur. Protestan inanç biçimi genel olarak, Yüksek İslam'da somutlaşmıştır.

Belli ki, bu okuryazarlığa bağlı din biçimidir ve sanayi öncesi toplumlardaki eğitimsiz çoğunluk için uygunsuzdur. İslam tarihinde insan kitlelerinin din ihtiyaçları İslam'ın Gellner tarafından Halk İslam'ı diye adlandırılan çok farklı bir türüyle karşılanıyordu. Bu, Gellner'in Berberiler arasında yaptığı alan araştırması zamanı tanıdığı Sufi mistiklerinin, dervişlerin, şeyhlerin, yaşayan tüm azizlerin İslam'ıdır. Çoğunlukla bu yaşayan azizlerin statüsü herediterdir (bazen de Peygambere kadar uzanan sicile dayanıyor), İslami toplumun ücra yerlerinde gelişmiş, özellikle düşman kabileler arasında barışı korumada etkilidirler. Genellikle Halk İslam'ı Yüksek İslamdan birçok konuda keskin ayrılmaktadır. Halk İslam'ı spiritüel olarak eşitlikçi değildir, İlahi yönüyle yaşayan azizler üzerine inşa edilmiş, yazıdan ziyade şahıslara dayanır. İleri derecede püriten değil, bunu için yalnız ücra kabile üyelerinin ihtiyaçlarını karşılamakla kalmıyor, aynı zamanda yerlerinden edilen, dinden ihtiyacı olan teselli veya kaçışı arayan, inançın görsel ve duygusal tüm yardımcıları için yalvaran ve bunu müzik, dans, mest oluş, üyelikle ifade eden kentli yoksulların da ihtiyaçlarını karşılıyor [5, s.48]. Kabile üyeleri için Halk İslam'ı toplumun düzenini sağlamlaştıran Durkheim'ci din rolü oynar, kentli kitleler içinse, Marxist "halkın afyonu"nu ifade eder [6, s.76].

Gellner'e göre İslam'ın merkezi ve en önemli özelliği, onun içten alimlerin misalinde Yüksek İslam ve kitlelerin misalinde Halk İslam'ı'na bölünmüş olmasıdır. Yüksek İslam esasen şehirlerde, Halk İslam'ı esasen taşralardadır. Ancak onların sınırları keskin şekilde değil, aşamalı ve belirsiz olmuş, yine de farklı bir geleneği projelendirmiştir.

Yüksek İslam daha çok ticaret burjuva sınıfından toplanmış, kentsel orta sınıfın zevk ve değerlerini yansıtan şehir akademisyenleri tarafından yürütülmektedir. Bu değerler düzen, kural gözetilmesi, itidal, batılı istememenin yanı sıra öğrenim, histeri ve duygusal aşırılık içerir. Yüksek İslam, Tanrı ile birey arasında arabuluculuk iddialarını yasaklamada dikatli ve genellikle püritenliğe ve skriptüralizme yönelik olup İslam'ın tektanrılı ve nomokratik tarafını

ciddi şekilde vurgulamaktadır. Bu yaklaşım mucizeni öğrenim ve ekstazdan, kural gözetiminden daha çok ifade ediyor. Taşralılar yazıyla genelde büyü ya da manipülatif sihir şeklinde karşılaşırlar. Halk İslam'ı arabuluculuktan uzak kaçınarak bunun üzerinde yoğunlaşır. Buna en karakteristik kurum ölenlerden daha çok yaşayan azizlere dayanan Aziz Kültüdür. Bu inanç tipi edebiyatta daha çok dini kardeşlik ve ya Sufi düzeni adlanır. Bu anlamda şehir dini Weberci (metinsel ve püriten), kırsal ve kabile dini Durkheim'cidir.

Her dini geleneğin sosyal yapıda kendine has yeri var. Aziz Kültü kırsal bölgelerde popülerdir ve taşrada pahapçıılmaz hizmetler vermektedir: gruplar arasında arabuluculuk, ticaret ve mübadelede kolaylık sağlamak, okuma yazma bilmeyen köylü inananları skriptüel dinle tanıştıran sembolizmler sağlamak. Halk İslam'ı geleneği esrin ritüellerle fakirlere kötü yaşam şartlarından kaçınma sağlıyorlar. Yüksek İslam şehir nüfusuna, bir ölçüde tüm toplum için, kutsal metinlerle sabitlenmiş adaletsiz devlete karşı direnişi seferber eden tüzük ve anayasa sağlıyor. Bu iki sistem çok uygun bir şekilde bir sembiyozda beraber bulunur. Ama püriten dirilişçi hareket, Halk İslam'ını zaman zaman Yüksek İslam imajına dönüştüreceği gerilim olarak kalmıştır. Gellner geleneksel düzende İslam'ın sürekli ve tekrarlanan olduğunun, ama her zaman reformasyonla gerileyen olduğunu savunuyor. Her döngünün sonunda dirilişçi gibi görünen püriten darbe tersine sosyal gerilikler doğuruyor [7, s.2943].

Tarihte geriye doğru bakıp çok şematik bir genelleme yapılırsa denilebilir ki, bahsedilen ortodoksluk ve onun dışında gelişip kendi içinde çok değişik yorumlar ve uygulamalar içeren heterodoksluğun da belli sosyolojik dayanakları vardır.

Ortodoksluk daha çok merkezlerde ve şehirlerde, okumuş sınıfına dayanan bir tutumdur; Heterodoksluk ise daha çok kırsal bölgelerde yaşayan halk arasında yaygındır. Gellner'e göre şehirlerde, okumuş sınıfın ve ülemanın hakim olduğu yerlerde, daha dogmatik, daha sistemleştirilmiş, evrensel ve eşitlik prensiplerine bağlı, daha püriten ve çok katı şekilde tektanrıcılığa bağlı bir İslam yorumu hakim iken, kırsal bölgelerde (özellikle kabilelerin arasındaki alt tabakalarda) daha duygusal, tasavvufa ve asetizme önem veren, şeyhliğe büyük saygı ve şeref gösteren ve dolayısıyla bir anlamda tektanrıcılığın akidesi zayıflamış yorumu daha yaygındır [8, s.59].

Yüksek İslamla Halk İslam'ı birçok şeyde ayrılmasına rağmen, çok önemlidir ki, tarihen bu ikisi arasında kesin bir çizgi mevcut olmamıştır. Bu konuda Hıristiyanlığın Katolik (ana akım) ve Protestan (muhalif akım) biçimleri arasında çok keskin fark var. Müslüman toplumların kentli burjuvası Halk İslam'ının etkilerine karşı tamamen dayanıklı değildi; Halk İslam'ının aşiret mensupları, tecrübe edinilmesinin imkansız ve istenmez olduğunu ve kendi durumlarına uygun olmadığını kabul etseler de inancın Yüksek ya da yazılı biçiminin üstünlüğünü kabul etmişlerdi. Sade inananlar arasında sembolizmle merasim yapan Aziz Kültü yazılı dini tanımış ve sade dindarların merkezi dini geleneğe sabır ve içtenlikle uymalarını sağlamıştı [2, s.11-12].

Buna rağmen, Yüksek İslamla Halk İslam'ı arasındaki ayrım İslam'ın siyasal tarihini anlama açısından çok önemlidir. Özgün Müslüman lider otokrat olmuştur (Halife veya Sultan). O silahsız ve siyasi gücü olmayan kent burjuvasından çok az çekinirdi. İnancın simgesi

ve başkanı olarak ilahiyatçı-hukukçu ülema tarafından dile getirilen dini kanunlara itaat etmek ve onları uygulamakla yükümlüydü. Bunu etmediği takdirde ülema onu mahkum ede bilirdi, ama onlar adeta başkanı kontrol ederlerdi. Yine de inancın korucusu pozisyonu onlara başkanın baskılarını önleyen iktidar ve statü vermişti. Böylece idareci hiç de tamamen bağımsız değildi, gerçekte bundan çok uzaktı. Kentlerden dışarda İslam yönetimi silahlı, savaşçı, bağımlı ve de fakto idarecinin kontrolü dışındaki kabile üyeleriyle sınırlıydı. Ayrıca, kendi dini tecrübelerinin Yüksek İslam'ın bakış açısından çok farklı olmasına rağmen, onlar Yüksek İslam'ın üstünlüğünü kabul etmişlerdi ve idareciden hoşnutsuz kentli dini liderlerin asi çağrılarına cevap vere bilirdi. Bir müslüman idarecinin korkması gereken şey dini saflığı adına idareciye karşı savaş açan kentli ülemayla silahlı kabilelilerin birliğiydi. Gellner bunu, İbn Haldun tarafından vurgulanan ve tasvir olunan “elitlerin özgün İslami dönüşümü” için altyapı adlandırmaktadır [5, s.232]. Bunlar gerçekte siyasi önderlik yapan kabilelerdi. Her hanedan kursta bozukluk ve gevşeme baş verdiği vakit şehirlere dini coşkuyla saldıran bir ve ya bir kaç kabileden oluşmaktaydı; bu saldırılar bir başka kabilelerle yer değiştirirdi. Bu durum aslında elitlerin dönüşümünden ziyade otokratların dönüşümüne benziyor – otokratik siyasi sistem değişmez kalmaktaydı. Bu modernlik öncesi İslam'da görülebilecek tek tür değil, mesela, Osmanlı hanedanı uzunsüren ve değişmez otokrasi olarak kurulmuştu. Ama bu, Gellner'e göre Batı'da Atlas'tan Doğuda Hindukuşa kadar kurak bölgelerin normuydu.

Gellner'in analizine göre söz konusu olan İslam toplumlarında, merkezi otorite, kabileler ve şehir merkezleri arasında belli bir güç dengesi oluşmuştu. Bu üç ana unsurdan hiç biri diğerleri üzerinde nihai bir hakimiyet kuracak kadar kuvetli değildi. Bir anlamda da bu toplumlar durgundu, yani ilerleme anlamında gelişmeye, kalkınmaya yönelik değildi.

Bu düzenin içinde de İslam'ın iki ana zihniyeti olan ortodoksluk ve heterodoksluk arasında belli bir denge ve bağımlılık oluşmuştu. Zaman zaman açık çatışma halinde olan, zaman zaman daha rahat ve yanyana ve birbirlerini kabul ederek varlığını sürdüren dinin bu iki ve farklı yönü, bir yerde ve birbirlerinin sınırlarını çizmekteydi. Heterodoks eğilimler Ortodoks gruplar tarafından sınırlandırılıyordu. Öte yandan da ortodoksluğun içindeki çok fazla soyut ve formalize olan dogmatik eğilimlere karşı tasavvufun daha duygusal, daha içe dönük, daha samimi ve tecrübeye dayanan daha dinamik, daha insancıl ifadeler ve uygulamaları değişik bir alternatif olarak ortaya çıkabiliyordu ve bu şekilde bu iki eğilim hem birbirlerini tamamlıyordu, hem de birbirlerini sınırlandırılıyordu [8, s.59].

Gellner'e göre, Yüksek Kültür kendi standartlarını Alt Kültür'e empoze etmek isteyebilir. Bu İslam için karakteristik sayılabilir [9, s.15].

Sonuç

İslam dini her zaman Hıristiyan Batı'nın araştırma konusu olmuş, bu konuda antropolojik, sosyolojik, fenomenolojik araştırmaların nesnesi olmuştur. İslam farklı yönlerden araştırılmış, farklı modeller ve teoriler geliştirilmiştir. Ernest Gellner de bu konuda kendine özgü yol izlemiş, İslam toplumları, bu toplumların premodern ve geleneksel sonrası biçimleri

hakkında yorumlarda bulunmuştur. Özellikle İbn Haldun, David Hume, Marshall Hodgson gibi düşünürlerden esinlenerek geliştirdiği İslam modeli bilim dünyasında çok farklı bir yaklaşım gibi kabul edildi ve bunun üzerine çeşitli eleştiriler yapıldı. Gellner'in Yüksek İslam ve Halk İslam'ı ayrımı, İslam Sosyolojisine farklı bir bakış açısı vermiş oldu.

Gellner premodern İslam toplumunu Yüksek İslam ve Halk İslam'ı diye ikiye ayırmış, şehirli, okumuş Müslümanları Yüksek İslam'ın temsilcileri olarak ortodoks adlandırmış, kırsal kabile Müslümanlarını da Halk İslam'ı temsilcileri, heterodoks olarak nitelendirmiştir.

Gellner'e göre İslam modernleşme ve sekülerleşme güçleri karşısında direnen, ödün vermeden varlığını koruyan tek sistemdir. Diğer medeniyet ve uygarlıklar çeşitli şekilde sekülerleştiği halde, İslam dünyasında bunu söylemek yanlış olacaktır. İslam dün olduğu gibi bugün de güçlü sistem olarak tamdır. Gellner bunu İslam'ın iç dinamiklerine bağlamıştır; ortodoks Yüksek İslam modernleşme güçlerini kendi içinde çözerek kendisi de onun taleplerine uyarak bir takım şekil değişikliğine gidilmiştir. Burada sanayileşmenin rolü daha çok olmuştur. Tek değişiklik Halk İslam'ının Yüksek İslam'ın egemenliği altına geçmesi olmuştur. Modernizmin gelmesiyle asayiş koruma fonksiyonu devletin eline geçmiş ve İslam'ın Halk versiyonu toplumsal temelinin büyük hissesinden mahrum bırakılmıştır.

KAYNAKÇA

1. David Shankland. "Gellner and Islam" // Social Evolution & History, c. 2, sy.2, Eylül (2003), s. 118-142.
2. Ernest Gellner. Plough, Sword and Book. Londra: Collins Harvell, 1988.
3. Roland Dannreuther and James Kennedy. "The International Relations of The "Transition": Ernest Gellner's Social Philosophy and Political Sociology" // International Political Sociology, c.1, sy.4 (2007), s. 339-357.
4. Sami Zubaida. "Is there a Muslim Society? Ernest Gellner's Sociology of Islam" // Economy and Society, c. 24, sy. 2, Mayıs (1995), s. 151-188.
5. Ernest Gellner. Muslim Society. Cambridge: Cambridge University Press, 2000.
6. Michael Lessnoff. Ernest Gellner and Modernity. Cardiff: University of Wales Press, 2002.
7. Riaz Hassan. "Sociology of Islam". Encyclopedia of Sociology, ed. Edgar F. Borgotta and Rhinda J.V. Montgomery. New York: 2006, 2. Baskı, 5. Cilt.
8. Elisabeth Özdalga. "Türkiye'de İslami Uyanış ve Radikalleşme Üzerine" // İslami Araştırmalar Dergisi, c.4, sy.1, Ocak (1990), s. 57-60.
9. Ernest Gellner. "Priştvie Natsionalizma. Mifi Natsii i Klassa" (Rusça'ya çev. M.B. Gnezdovski) // Put: Mejdunarodny Filozofskiy Jurnal, (1992), s. 9-61.
10. Ernest Gellner. Postmodernism, Reason And Religion. Londra: Routledge, 1992.

Bəhlul Əliyev
**ERNEST GELLNERİN STRUKTURAL İSLAM TƏHLİLİNDƏ
 PREMODERN İSLAM MODELİ**

XÜLASƏ

Məqalədə məşhur Britaniya alimi Ernest Andre Gellnerin İslam sosiologiyasına və İslam antropologiyasına əhəmiyyətli tövhə verən İslam tədqiqatlarını, ələlxüsus, struktural şəkildə qurduğu premodern İslam modeli tədqiq edilmişdir. Ernest Gellner hər nə qədər millətçilik mövzusunda tədqiqatları ilə ön plana çıxsada, onun struktural İslam üzərində araşdırmaları pre-modern müsəlman cəmiyyətlərini anlama ilə birlikdə, İslamın daxili dinamikasını ortaya çıxartmaqla müxtəlif cəmiyyətləri analiz etmə imkanını da verməkdədir. Tarixi xronologiyaya paralel olaraq mütəmadi dəyişikliklərə məruz qalan və hər formasıyada davranış formalarında fərqliliklə müşahidə olunan İslam cəmiyyətlərini sosioloji perspektivdən anlamaq və analiz edə bilmək üçün bu modelin dəfələrlə yoxlanılması və bu günə qədər də istifadə olunması sözügedən modelin sosiologiyada əhəmiyyətini itirmədiyini göstərir.

Bahlul Aliyev
**PREMODERN ISLAM MODEL IN THE STRUCTURAL ANALYSIS
 OF ISLAM BY ERNEST GELLNER**

ABSTRACT

In this study, it is aimed to examine the Islamic studies, especially the premodern Islam model developed by the famous British scientist Ernest Andre Gellner, which has made a very important contribution to Islamic Sociology and Islamic Anthropology. Although Ernest Gellner stands out with his research on nationalism, his studies on Islam offer the opportunity to understand pre-modern Muslim societies as well as the internal dynamics of Islam and to interpret different societies. The repeated testing of the model for sociological understanding and analysis of Islamic societies, which have undergone constant changes in parallel with historical developments and differ in their behavior patterns in every formation, and its use even today shows that it has not lost its sociological importance.